

HALK EĞİTİMİ SİYASALARI VE SORUNLAR

Prof. Dr. Cevat GERAY

I. SORUNLAR

A- ÇÖZÜMÜNDE, HALK EĞİTİMİNDEN KATKI BEKLENEN -TOPLUMSAL, EKONOMİK VE EKİNSEL SORUNLAR

Çözümünde Halk Eğitimi'nden katkı beklenen toplumsal, ekonomik ve ekinsel (kültürel) sorunları ele almadan önce, Halk Eğitimi'nin toplumdaki ana görevlerine kısaca değinmekte yarar vardır:

1. Genel olarak eğitim, özellikle halk eğitimi, toplumsal tümleşmeyi sağlamak, toplumun ekinsel varlığını sürdürmek ve geliştirmekle yükümlüdür.

2. Eğitim, kişiye geçimini sağlama gücünü vermekle görevlidir. Halk Eğitimi de, bireylerin meslek, san'at sahibi yapmaya, yeteneklerini geliştirmeye, üretimde bulunmaya, geçimini sağlamaya elverişli bilgileri, becerileri edinmesine yardımcı olmakla yükümlüdür.

3. Eğitim, bireyin toplumdaki yerini almasını, etkin olmasını sağlar. Halk Eğitimi de, aynı şekilde, örgün eğitim dışındaki kişilerin toplumda yerlerini almalarını sağlamak amacıyla, onları yetiştirmek, kişiliklerinin gelişmesine yardımcı olmak durumundadır.

4. Eğitim, kişiyi kamusal işlere ve karar alma sürecine katılmaya hazırlar.

Belirtilen bu dört görevi tamamlamak üzere "Geri kalmış ülkelerde", eğitimin yukardakiler dışında, önemli bir görevi daha vardır: Bu da geri kalmışlık kısır döngüsünü kırabilmek için gerekli koşulları yaratmaya yöneliktir.

Çözümünde Halk Eğitimi'nden katkı beklenen toplumsal, ekonomik ve ekinsel sorunlar işte bu noktada ortaya çıkmaktadır. Geri kalmışlık kısır döngüsü, bu sorunlar çözüldükçe kırılacaktır.

2000 yılında işleyim toplumu olması beklenen toplumumuzda pek çok sorun gündemdedir. Birçok feodal ilişkiler sürmekte, geleneksel tarım uygulayımı ile bireysel, ailesel tüketim için üretim yapılmakta, sağhtan beslenmeye, toplumsal güvenlikten eğitimde fırsat eşitliğine değin pek çok sorun canlılığını korumaktadır.

Bunlar arasında, gelişmeyi engelleyici, tutucu alışkanlıklar, görenekler, hızlı nüfus artışı, buna karşılık yeni kuşaklara iş bulunamaması, çarpık kentleşme, feodal ilişkilerin sürmesi, açık ve gizli işsizlik, kişi başına düşen gelirin düşük olması, dengesiz gelir dağılımı, dışa bağımlı ekonomi, sanayileşmede tüketim mallarına yönelme, geri uygulamalar, bölgelerarası gelişme farkları, okuma-yazma oranındaki düşüklük, kültür yozlaşması gibi sorunlar yer almaktadır. Bu sorunlar çözülmedikçe, "İnsan, toplumsal ve doğal çevresini bilinçli olarak değiştir-medikçe, değiştirebileceğine inanmadıkça, bu yönde gerekli niteliklerle donatılmadıkça (ki bu eğitimin görevidir)" kısır döngünün kırılabilmesi de olanaksız görünmektedir.

Ülkemizdeki yapısal değişikliklerle birlikte, özellikle halk eğitiminin, asıl görevi olan "üretimi artırma" "eğitimde fırsat eşitliğini sağlama", "toplumsal bütünleşmeye katkıda bulunma", "sanayinin beklediği nitelikte insangücü yetiştirme" işlevleri önem ve işlerlik kazanacaktır.

Eğitim ve Ekonomik Gelişme

"Ekonomik gelişme", "ekonomik büyüme" den farklıdır. Ekonomik gelişme, ulusal gelirin ve bu gelirden kişi başına düşen payın artmasını, hakça bir gelir dağılımını amaçlar. Ekonomik gelişmeyi yaratan etkenleri denetim altında tutabilmek için gerekli bilgi ve beceriler, genel olarak eğitim, özellikle de Halk Eğitimi yoluyla kazanılabilir.

a) Doğal kaynaklardan yararlanabilmek için, bunların bağlı oldukları yasaları bilmek, denetim altında tutabilmek için gerekli becerileri edinmek gerekir.

b) Toplumdaki gereksiz tüketim eğilimleri eğitim yoluyla törpülenebilir, arttırım yapılabilir, yatırım için kaynaklar yaratılabilir.

c) Ekonomik kalkınma için, çağdaş uygulamaların, yeniliklerin yurttaşlara tanıtılıp benimsetilmesi gereklidir. Bu da eğitimin görevidir. Tarımdaki ilkel uygulamaların değiştirilmesinde, halk eğitiminin önemi açıktır. İşleyimleşmenin gerektirdiği uygulamısal beceri sahibi kişilerin yetiştirilmesi de aynı önemi taşımaktadır.

d) Ekonomik kalkınmanın gerçekleşmesinde, üretim, kredi, pazarlama, tüketim ve özellikle kooperatifleşme gibi alanlarda istenen sonuçlara ulaşmak için de eğitime önemli görevler düşmektedir.

e) Eğitimin ekonomik alandaki en önemli katkısı, kalkınmanın gerektirdiği nitelikte işgücünü yetiştirmektir.

Eğitim ve Toplumsal Değişme

Toplumsal değişme, toplumun yapısında, üretim biçiminde, insan-toprak ilişkilerinde, davranışlarında, yaşantısında görülen değişimdir. Bu değişmeyi, yalnızca eğitimin sağlayamadığı; fakat olumlu yönde kullanıldığında, değişimi etkilediği bir gerçektir.

Toplumsal ve ekonomik yapıda, önemli değişiklikler sağlanmaksızın, halk eğitiminin tek başına sorunları çözmeye yetmeyeceği açıktır. Bu gerçekten hareketle, çalışmaların böyle bir değişmeyi isteyen, buna inanan yurttaşlar yetiştirmeye yöneltilmesi, demokrasi eğitimine hız verilmesi gerekmektedir.

Yaşamda uygulanabilecek bir eğitim verilmezse; eğitim, öbür olanaklarla desteklenmezse; kazanılan bilgi ve beceriler uygulanmazsa, bunların kısa zamanda unutulacağı da bir başka gerçektir.

Toplumsal değişme, eğitimin yanı sıra, ulaşım kolaylıkları, kitle iletişiminin artması, uygulamalıbilimsel değişiklikler, bu değişikliklerin insanın yaşama girmesi, işleyişlerinin hızlanması ile de yakından ilgilidir. İşleyiş ve uygulamalıbilimsel ilerlemede eğitim ve bilimin katkısı giderek büyümekte, gereksinim duyulan işgücünü yetiştirmek de eğitimin alanına girmektedir.

Böylece, toplumsal kalkınmanın değişik etmenleri arasında eğitim ve özellikle halk eğitimi, sık sık önplâna çıkmaktadır.

Eğitimin, toplumsal değişme içinde, yatay ve dikey hareketlilikte oynadığı role de kısaca değinmek gerekiyor. Eğitim düzeyi arttıkça ya da daha üst eğitime gereksinim duyuldukça, insanlar köyden kente göç etmekte daha iyi bir yaşam düzeyi istemekte, iş ya da yer değiştirmektedirler.

Çözümünde, halk eğitiminden katkı beklenen toplumsal sorunlar arasında, "fırsat eşitliği"nin sağlanması ve "toplumsal tümleşmeye katkı" da yer almaktadır.

Anayasa'nın güvence altına aldığı "fırsat eşitliği" nin sağlanması, herkesin kişisel yeteneğine göre bir eğitim görmesi, toplumsal sorun-

ların başında gelmektedir. Oysa, okuma çağındaki nüfusa göre okul sayımız az, okullaşma oranımız düşük olduğu gibi; eğitim kurumlarının coğrafya bölgelerine dağılışı da dengesizdir. Bu nedenle, örgün eğitimden yararlanmayanlar için halk eğitimi, fırsat eşitliğinden yararlanmak için son bir olanaktır.

Eğitim ve Ekin

Eğitim, toplumun birikmiş ekinini aktarmakla yetinemez. Ekinini geliştirme işlevini de yüklenmiştir. Yeni değer yargıları, yeni bilgiler, yeni beceriler, eğitim yoluyla kazanılır. Eğitimin bir işlevi, bunları araştırmak, bulmak yeniden üretmek, yaymak ve ekin sel yaşamı canlı kılmaktır.

Toplumun büyük bir bölümü bugün, "Yeniliklere kapalı, kitle iletişim araçlarından sınırlı olarak yararlanan, yazgıya, doğa üstü güçlere bağlı" bir biçimde, küçük kırsal topluluklarda yaşamaktadır. Bu durumda halk eğitimine gereğince ağırlık verilmesi zorunludur. Köyden kente göç olgusunun doğurduğu ekin sel sorunlar giderek artmakta, "dolmuş müziği" çerçevesinde bir "dolmuş kültürü" nün "arabesk kültür" ün yayıldığı gözlenmektedir. "Kadercilik", "Boşvermişlik" gibi eğilimler körüklenir; geniş kitleler reklâmlar yoluyla gereksiz tüketime koşullandırılırken, eğitime ve özel olarak da halk eğitimine büyük görevler düşmektedir. Kitle ile seçkinler arasındaki ekin sel farklılıkların giderilmesi; öze kinin yanısıra evrensel ekin den de yararlanmak, halk eğitiminin ele aldığı başlıca konulardan biri olmalıdır.

B. HALK EĞİTİMİ ÖRGÜTLERİNİN İŞLEVLERİNİ, GÖREVLERİNİ GERÇEKLEŞTİRMEDE KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR

1. Yöneltiler Açısından

Bu bölümde, Halk Eğitimi örgütlerinin, işlevlerini, görevlerini gerçekleştirirde karşılaştıkları sorunlar iki dalda ele alınacaktır:

a) Halk eğitimi yöneltilerinin saptanmamasından doğan sorunlar,

b) Saptanmış yöneltilerin toplumun gerçeklerine, halkın özlemlerine, Anayasal çerçeveye uygunluk açısından "yanlışlık" ya da "eksiklik"lerinden doğan sorunlar.

Genel olarak halk eğitimi yöneltilerinin saptanmasında yapılacak ilk iş, Halk Eğitimi çalışmalarının yöneleceği ana amaçları saptamaktır. Bu ana amaçlara bağlı daha özel amaçlar, etkinliklerin yöneleceği toplum kesimlerinin yapısına ve özelliklerine göre belirlenecektir.

Ayrıca, saptanan amaçlarla uygulama ilkelerinin, kısa sürede ulaşılabilecek ereklere somut olarak saptanması, nicel olarak planlanması da Halk Eğitimi yöneltisinde önemli bir öğe olmaktadır. Bir başka önemli öğeyi de "öncelikler-ağırlıklar" konusu oluşturmaktadır.

Amaçlar, ilkeler, erekler ve öncelikler doğrultusunda yapılacak uygulamaların gerektireceği önlemlerin belirlenmesi, Halk Eğitimcilerinin ve yardımcılarının eğitsel düzeyleri, deneyimleri Halk Eğitimi yöneltilerinin saptanması ve uygulanmasında titizlik gösterilmesi gereken noktalardır. Bu noktalarda pek çok sorunun var olduğu anlaşıyor. Bu sorunlar, yönelti saptanmamasından ya da saptanmış olanların, toplumsal gerçeklere, toplumsal özelemlere, Anayasal, tüzel (hukuki) çerçeveye uymamasından, yanlış ya da eksik oluşlarından doğan sorunlar olarak ele alınacaktır.

a) *Halk Eğitimi Yöneltisi Saptanmamasından Doğan Sorunlar*

Ülkemizde süreklilik kazanmış, bir "Halk Eğitimi yöneltisinden söz edilemez. Buna karşılık, zaman zaman saptanmış sayılan yönelti" vardır. Bu yönelti, hükümetlerle birlikte değişmekte, kimi kez de yönelti değiştirilmeksizin uygulamanın zaman içinde değiştiği, kimi kez hızlanıp kimi kez durakladığı gözlenmektedir.

Halk Eğitimi işgözülerini yurt çapında geliştirmek için, çalışmaların ulusal düzeyde bir tasara bağlanması, uygulamaya konulması, sonuçların izlenmesi, değerlendirilmesi, bu işgözülere süreklilik kazandırılması için bir yöneltinin, enine-boyuna tartışılıp saptanması gerekir. Bu yöneltinin Anayasa'ya, Kalkınma Plânlarına, halkın özelemlerine ve gereksinimlerine uygun olması, işgözüden yararlanacaklarla birlikte saptanması da zorunludur. Şimdiye değin, bu nitelikte bir yönelti saptanmamış olması, Halk Eğitimi'nden beklenen ve özlenen sonuçların alınmasını engellemektedir. Yurt çapında, bilimsel biçimde saptanmış sürekli bir yönelti olmadığından, konuyla ilgili kuruluşlar arasında eşgüdüm sağlanamamakta, zaman ve para kaybı doğmakta, kimi durumlarda çalışmalar, amatörce işler olmaktan öte gidememekte, yapılan çalışmaların sonuçları izlenip değerlendirilmediği için, aksamalar giderilememektedir.

Sonuç olarak, bir "Halk Eğitimi yöneltisinin gereğince saptanmamış olması nedeniyle;

- Eğitimde fırsat eşitliği,
- Tarımda yapısal değişim,
- Toplumsal değişim,
- Ekonomik değişimle ilgili sorunlarda istendik ölçüde ilerlemeler sağlanamamaktadır.

b) *Saptanmış Yöneltilerin Toplumun Gerçeklerine ve Halkın Özlemlerine Uygunluğu Açısından*; "Yanlışlık ya da Eksiklik"lerinden Doğan Sorunlar

Halk Eğitimi yöneltilerinin saptanmasında, çağın ve toplumun gerçeklerine uyum sağlanması, halkın özlemlerinin göz önünde bulundurulması, Anayasal çerçeveye uygunluğun sağlanması zorunludur. Çağdışı amaçlar güdülemeyeceği gibi, toplumun gereksinim ve özlemlerine aykırı işlerle de zaman yitirilemez. Planlı Kalkınma'yı amaçlayan Anayasa'nın gösterdiği yolun dışına çıkılamaz. "İnsan haklarına dayalı, ulusal demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olarak Türkiye Cumhuriyeti, çağdaş bir toplum olacaktır. Eğitimin araç olarak kullanılacağı alan, sosyal ve ekonomik kalkınma alanıdır. Toplumsal, ekonomik ve ekinsel kalkınma, Anayasa'ya göre plânlı olacaktır. Öyleyse plânlı kalkınmanın gerektirdiği insanı yetiştireceğiz.

1982 Anayasası'nın başlangıç maddesi (1995'te yapılan değişik biçimiyle) Türkiye Cumhuriyeti'nin ana özelliklerine ilişkin olarak eğitim, toplum ve kültür yaşamı konusunda Atatürk'ün belirlediği ulusçuluk ve devrimcilik ilkeleri doğrultusunda, çağdaş uygarlık düzeyine erişme istenci yönünde, ulus istencisinin kayıtsız koşulsuz üstünlüğü, özgürlükçü demokrasi, erkler ayırımı ilkelerini öngörmüştür. Ayrıca, başlangıç maddesinde, Anayasa ve yasaların üstünlüğü, laiklik ilkesinin gereği olarak, her yurttaşın Anayasal temel hak ve özgürlüklerden eşitlik ve toplumsal denkserlik gereklerine göre yararlanmak, ulusal kültür, uygarlık ve tüze düzeni içinde onurlu bir yaşam sürdürmek, özdeksel ve tinsel (maddi ve manevi) varlığını geliştirmek hak ve yetkisine sahip olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca, yurttaşların birbirinin hak ve özgürlüklerine kesin saygı göstermesi gerektiği, "yurtta barış, dünyada barış" istek ve inancı içinde huzurlu bir yaşam isteminde bulunmaya hakları olduğu vurgulanmaktadır. Anayasa'nın "Bilim ve Sanat Hürriyeti" başlığını taşıyan 27. maddesinde herkesin bilim ve

sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda hertürlü araştırma hakkına sahip olduğu yazılıdır. Eğitim ve öğrenim hakkına ilişkin 42. madde'de, kimsenin eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılmayacağı temel ilkesinden hareket edilmekte, devlete kimi destekleme, denetim, gözetim görevleri yüklemektedir. Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerinde öngörürdüğü kimi sınırlılıkları eğitim ve kültür ile ilgili konularda da getirdiği bir gerçektir.

Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması, her yurttaşın kişiliğini geliştirebilmesi, demokratik yaşama coşku ile katılabilmesi, temel hak ve özgürlüklerinin korunması, meslek ve beceri sahibi olabilmesi, beslenmesi, toplumsal güvenliğe kavuşması, sağlığının korunması, kısacası çağdaş bir yaşam için gerekli biçimde donatılması amacıyla, Anayasa'nın öngördüğü olanaklar toplum yaşamında, gereğince sağlanabilmiş değildir. Eğitimde, insan hak ve özgürlüklerini ön plânda tutan bir dizgeden çok, siyasal değişikliklerle birlikte yön değiştiren dizgeler yürürlüktedir. Okul kitapları, değişik dönemlerde, değişik görüşlerle yeniden basılmakta, örgün eğitimdeki aksamalar, halk eğitimine de yansımaktadır. Anayasa'nın "sosyal adalet" ve "Planlı Kalkınma" gibi ilkeleri, kimi dönemlerde ağza dahi alınmamak tadır. "Laiklik" Anayasal bir ilke olarak halk eğitimi yöneltlerinde yer almaktadır. Buna karşın, laiklik ilkesine aykırı tutumlar, zaman zaman yoğunluk kazanabilmektedir. Yöneltiler saptanırken, halk eğitiminin üretime dönük yönü üzerinde durulmakta, buna karşılık devletin yayın organı olan radyo ve TV'de tüketime özendirici reklamlarla, geniş kitleler koşullandırılmaktadır.

Oysa Soysal'ın¹ dediği gibi, "Anayasalar, yalnız devletlerin temel yapılarını, örgütlenişlerini ve işleyiş kurallarını göstermekle kalmıyor, aynı zamanda çıkarılacak yasaların uymak zorunda oldukları temel ilkeleri de gösteriyor."

1979 sayılı Milli Eğitim Temel Yasası'da, yaygın eğitimin özel amacı, Milli Eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak, örgün eğitim sistemine hiç girmemiş yahut, herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademedен çıkmış vatandaşlara, örgün eğitimin yanında veya dışında:

1. Okuma-yazma öğretmek, eksik eğitimlerini tamamlamak için sürekli eğitim imkanları hazırlamak;

1 Mümtaz, Soysal: *Yüz Soruda Anayasa'nın Anlamı*, Gerçek Yayınevi, İstanbul: 1979, s. 4.

2. Çağımızın, bilimsel, teknolojik, iktisadi, sosyal ve kültürel gelişmelerine uyumlarını sağlayıcı eğitim imkanları hazırlamak” olarak tanımlanmaktadır.

Türkiye’de, halk eğitimi yöneltilerinin saptanmasında önemli bir kaynak da, Beş Yıllık Kalkınma Planlarıdır. Günümüze değin hazırlanmış olan 6 tane Beş Yıllık Kalkınma Planına bakıldığında, halk eğitimine yüklediği amaç ve işlevlerin, bireyin eğitim gereksinimleri ile ilgili tüm konuları kapsayacak bir genişlikte olduğu; ülkenin gereksindiği ara insangücünü yetiştirme görevini vurguladığı; örgün eğitim ile halk eğitiminin bütünleşmesini öngördüğü görülmektedir.

Ülkemiz halk eğitimi yöneltileri açısından IV., VI., VII., X., XI., XIII. Ulusal Eğitim Şuraları da özel bir öneme sahiptir. Bu şuralarda demokrasi eğitimi, halk eğitiminin amaçları, ilkeleri, örgüt yapısı, halk eğitimi uzmanlığı v.d. konularda öneriler geliştirilmiştir.

Bu kaynakların öngörülleri, tüm halk eğitimi yöneltileri için genel bir çerçeve vermektedir. Gerek ana görevi halk eğitimi olan, gerekse bunu ek görev olarak yapan kuruluşlar, genel olarak Anayasal çerçeveye, Kalkınma Planları’na ve Halk Eğitimi’nin genel ilkelerine göre amaçlar, ilkeler, erekler saptamak durumundadırlar. Halk Eğitimi “araç” olarak kullanan kuruluşlar için de ilke aynıdır. Hepsinin ana amacı, Anayasa ve Kalkınma Planları’nın gerektirdiği insangücünü yetiştirmek, toplumsal bütünleşmeye katkı, toplumsal ekonomik değişikliklere uyum sağlayabilen kişiler yetiştirmektir. Bu genel amaçları gerçekleştirmek için, söz konusu kuruluşlar, “ikincil” amaçlar saptamakta, belli “erekler”e yönelmektedirler. Halk eğitiminin İkincil amaçları saptanırken, bireylerin ve toplulukların gereksinimleriyle ulusal kalkınma hedeflerinin kaynaştırılması gereklidir.

Söz konusu edilen kaynakların öngördükleri halk eğitimi yöneltileri ile ülkemizdeki halk eğitimi etkinlikleri karşılaştırıldığında şunlar söylenebilir:

— Uygulanan halk eğitimi etkinlikleri, hem halkın gerçek gereksinimleriyle hem de ulusal kalkınma erekleri ile uyumsuzdur. Örneğin Halk Eğitimi Merkezleri’nde, üretime, sanayileşmeye dönük etkinliklerde daha çok; alışlagelen, kalıplaşmış kadın el sanatları etkinliklerine yer verilmektedir.

— Soyuttan somuta ya da özekten çevreye doğru bir yöntemle yönelti saptanması da, toplumun gerçeklerine ters düşmektedir. Üstelik bu yöntemin demokratik olmadığı açıktır. Birinci ve İkinci Kalkınma

Plânlarında, çevrenin etkinliklerin tasarlanmasına katılmasına olanak veren "Toplum Kalkınması" konusuna yer verilmişken, sonraki plânlarda bu kavramların adı geçmemektedir. Köylülerin istekleri çoğalınca, "Toplum Kalkınması"nın adı ağza alınmaz olmuş, halk eğitimi işleri de Köyişleri Bakanlığı'nın görev alanından çıkarılıp, Milli Eğitim Bakanlığı'na verilmiştir.

— Uygulama için gerekli önlemlerin alınmaması da bir çok sorun doğurmaktadır. Örneğin "Üretime dönük eğitim" ve "Tasarruf Eğitimlerinin Güçlendirilmesi" gibi ilkeleri içeren siyasalar saptanmakta, fakat esgüdüm önlemleri alınmadığı için, devletin tekelindeki en büyük kitle iletişim aracı olan TRT'den yayılan reklâm bombardımanı, milyonlarca yurttaşı tüketime koşullandırmaktadır. O denli ki, "tasarrufu özendirme"yi amaçlayan devletin resmi yayın organı, zaman zaman çocukların bile reklâmlarda araç gereç olarak kullanılmasına göz yumabilmektedir.

— Toplum gerçeklerinin göz önünde bulundurulmaması da, saptanmış siyasaların başarısını engellemektedir. Örneğin, "işsizlik"le karşı-karşıya gelmiş kırsal kesim insanına yada topraksız köylüye "görgü kuralları" öğretmenin ya da onların, herhangi bir üretim aracı sahibi olmayan eşlerine ilk plânda "çiçekçilik" dersleri vermenin yararı olmamaktadır.

— Hayvansal besin açığının sürdüğü ülkemizde, bir yılda topu topu 17 "Hayvancılık Eğitimi Kursu" açıldığı ve bu 17 kurstan yalnızca bir tanesinin, ülkenin en çok hayvancılık yapılan bir yöresinde, Kars'ta gerçekleştirildiği, kursa 231 yurttaşın katıldığı anlaşılıyor². Bu örnek, siyasaların saptanmasında, toplumun gerçeklerine, halkın özlemlerine "aykırı" hktan doğan sorunlardan yalnızca bir tanesi...

Beş yıllık Kalkınma Planları'nın "Kooperatifleşme"ye önem verdiği açıkken, 1988-89 yılında yurt düzeyinde bu konuda hiç kurs açılmadığı da bir başka çarpıcı örnektir. Bu da Halk eğitimi'nde "öncelik-ağırlık" sorununun göz önüne alınmadığının çarpıcı bir örneğini oluşturuyor.

— Saptanmış yöneltelerde yer alan ilkelerin, uygulamada unutulduğu ya da geri plana itildiği de gözlenmektedir, Halk Eğitimi'nde belki de günümüzün en etkili aracı olan radyo-televizyonda, "kaderci" "köşe dönücü" izleneceler, yoz müzikler yayınlanmakta, "çağdaşlaşmaya yönelik" eğilimleri güçlendirici yayınlar yerine, "hoşça vakit geçiristici, düşünmeyi önleyici" yayınlar öne alınmaktadır.

2 DİE: Millî Eğitim İstatistikleri, Yaygın Eğitim, Ankara 1992.

2. Öngörülen Görevlerin Yerine Getirilmesinde Karşılaşılan Sorunlar Açısından

Türkiye’de, halk eğitiminde yer alan örgütler, üç öbekte toplanabilir: Ana görevi halk eğitimi olan örgütler, ana görevine ek olarak halk eğitimi yapan örgütler ve halk eğitiminden araç olarak yararlanan örgütler.

Ana Görevi Halk Eğitimi Olan Örgütler

Ana görevi Halk Eğitimi olan örgütlerin başında, 1960 yılında Milli Eğitim Bakanlığı’nın bünyesinde kurulan Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü gelir. Bu örgüt, 1964 yılında Köyişleri Bakanlığı’na bağlanmış, 1967’de yeniden Milli Eğitim Bakanlığı’nın bünyesine alınmıştır. 1975’de Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı’na bağlı Mektupla Öğretim ve İnsangücü Genel Müdürlükleriyle birleşmiş, 1977 yılında “Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü” 1983 yılında da “Çıracılık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü” adını almıştır.

Genel Müdürlük, şu görevlerle yükümlüdür:

- Okuma-yazma, yurttaşlık bilgisi ve genel kültür alanlarında kurslar açmak,
- Halkın gereksinmelerini kendisine duyurtmak, çözüm yollarını öğretmek,
- Halk Eğitim Merkezleri, okuma odaları açmak,
- Halk Eğitimi alanındaki çalışmaları değerlendirip sonuçları yayınlamak,
- Halk Eğitimi ile ilgili personeli yetiştirmek, toplantı ve seminerler düzenlemek,
- Halk Eğitimi ile ilgili araç ve gereçleri hazırlamak,
- Kamu görevlilerine halk eğitimi veren kurumlarla işbirliği yapmak,
- Türkiye’deki her türlü halk eğitimi çalışmalarına katılmak ve yardımda bulunmak.

Yukarda dokuz maddede özetlenen görevlerin yerine getirilmesi, Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü’nün yetki ve sorumluluğundadır. Ama, bunların gerçekleştiği söylenemez. Bu kurumun, biçki-dikiş, nakış, üniversiteye hazırlık kursları, daktilo gibi konularda ve daha çok kadınlara yönelik etkinliklerde yoğunlaştığı görülmektedir.

Öte yandan Genel Müdürlüğü'n, özişlerinin yanısıra, aynı konuda çalışan öbür örgütlere yardım etmesi de sorumlulukları arasındadır. Bu yönde etkin çabalar gösterdiği de söylenemez. Halk eğitimi konusunda çalışan öteki örgütlerle işbirliği yapmak sorumluluğunu taşıyan Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü'nün, bu örgütleri denetleyebilme yetkisi de yoktur. Gerçekten hem işbirliği hem de denetim çoğu kez sözde kalmakta, her örgüt, bağlı olduğu özeysel örgütten gelen ve yöresel yöneticilerin deneyimlerine aykırı düşen işleri yüklenmektedir. Kimi durumlarda da, özeysel birimin önerisi yerine, yerel yöneticinin eğilimleri ağır basmaktadır.

Ayrıca, çalışmaların, büyük özeklerden il ve ilçelerden öteye götürülmediği, görevlilerin protokol ve yaz-çiz işlerinden kurtulup köylere gidemediği de biliniyor. Bu örgütlerin taşıdıkları yetki" ile yüklendikleri "sorumluluk" arasında da, halk eğitiminin gerektirdiği devingenliği sağlayacak nitelikte ve oranda bir bağ da bulunmuyor.

Ana Görevine Ek Olarak Halk Eğitimi Yapan Örgütler

Bu örgütler arasında, M.E. Bakanlığı Kız ve Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüklerini, Kültür Bakanlığına bağlı kitaplıkları, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Küçük Sanatlar ve El Sanatları Dairesi'ni, TRT'yi ve üniversiteleri sayabiliriz.

Belli amaçları gerçekleştirmek üzere kurulan bu örgütler, ana görevlerinin yanısıra, halka yönelik izlenceler düzenlenmektedirler.

Ana görevlerinin yanı sıra Halk Eğitimi izlenceleri düzenleyen kuruluşların, genel olarak yurt çapında başarı kazandıklarından söz edilemez. Görev ve yetki alanlarının sınırlı oluşu, çok büyük kent insanına yönelmeleri yaygınlıklarını sınırlamaktadır. Yetki ve sorumluluğu en geniş örgütlerden biri olan TRT'nin, elindeki olanakları sağlıklı biçimde değerlendiremediğini, hatta bilimsel yöntemle izleyici araştırmalarından yararlanmadığını biliyoruz.

Kooperatifler de, ana görevlerine ek olarak halk eğitimi yapabilecek örgütlerdir. Kooperatif sayısındaki artışlara karşın ülkenin toplumsal yapısına ve ekonomik beklentilerine uygun bir kooperatifçilik eğitimi aynı oranda gelişmemiştir.

Halk Eğitimi Araç Olarak Kullanan Örgütler

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Tarım Bakanlığı ve Milli Savunma Bakanlığı gibi örgütler, kendi amaçlarını gerçekleştirirken, Halk

Eğitimi'nden de araç olarak yararlanırlar; Erlere Okuma Yazma, Aritmetik öğretilmesi, Trafik Eğitimi, İlk Yardım Kursları, Tarımsal Savaşım Eğitimi gibi etkinlikleri bu arada sayabiliriz.

İster ana görevi halk eğitimi olsun, isterse, ek görevi olsun, bu konuda etkinlik gösteren örgütler, yasalarla oluşturulmakta, yönetmeliklerle çalışmaktadırlar. Merkez ve taşra örgütleri arasında yetki ve sorumluluk dağılımında aksamalar görülmekte, ayrıca bürokrasinin ağır işleyen çarkı, belli devingenliği gerektiren halk eğitimi etkinliklerini sınırlamaktadır. Bu örgütler, yeni uygulamalar geliştirmek yerine, "var olan"ları olduğu gibi kullanarak özegin eleştirisinden uzak durmaya çalışmaktadırlar.

Özekten, halk eğitimi örgütlerinin ne gibi yöntemlerle çalışacaklarına ilişkin genelgeler gönderilmekte, fakat taşrada bu yöntemleri uygulayabilecek nitelikte çalışma, araç gereç bulunup bulunmadığı düşünülmediği için sorunlar çıkmaktadır.

a) Halk Eğitimi Örgütlerinin Olanakları

a / 1. İnsangücü

Siyasaların başarıya ulaşması, çalışmaların nitelik ve nicelik yönünden olumlu sonuçlar vermesi, önce halk eğitimcilerinin, daha sonra da yardımcılarının eğitsel düzeyine, deneyimine, verimli ve etkin çalışmasına bağlıdır. Halk Eğitimi örgütlerinin, insangücü varlığı, buna ilişkin hizmet-içi eğitimleri, kamu görevlileri ile ilgili planlama ve siyasalar, bu konuda önemli ve belirleyici etkenlerdir.

Yalnız, Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliğinde yer alan bir maddede, halk eğitiminde görevli insangücünün, "İşöncesi Eğitim", "İşbaşında Eğitim", "İşdışında Eğitim", "Mektupla Öğretim" ve "Yurtdışında Eğitim" gibi yollardan yararlanılarak, eğitim düzeylerinin geliştirilmesi öngörülmektedir.

Halk Eğitimi Başkanlıklarında, "kurs öğretmenleri", "rehber öğretmenleri" başta olmak üzere çok sayıda çalışman görevlendirilmiştir. Bunların büyük çoğunluğunun öğretmen kökenli oldukları saptanmıştır. "Halk Eğitimcisi" denilen, öğretmenlikten farklı yetiştirilen ve gene öğretmenlikten farklı tekniklerle çalışan eğitimcileri yetiştirmek yerine, beş ya da yedi yıl öğretmenlik yapmış olmak koşuluyla, bu kişileri halk eğitimcisi olarak atama yolunun yeğlendiği görülmektedir. Oysa, halk eğitimi, örgün eğitimden ayrı bir iştir. Halk eğitimcisi, çocuk ve gençlerden çok, yetişkinlere yönelecektir.

Örgütte görev alanların yüzde 94'ü öğretmenlikten gelmişlerdir. Halk Eğitimi Başkanlarının da yüzde 89'4'ü ilköğretmen okulu kaynaklıdır.

Halk Eğitimi için ana kaynak, bu konuda uzman yetiştirecek okullar olmalıdır. Bunun için de, önce, halk eğitiminin ayrı bir uzmanlık dalı olduğu ilkesi benimsenmelidir. Halk Eğitimi uzmanları özel olarak yetiştirilirken, bir yandan da öğretmen okulu çıkışlı Halk eğitimcileri, örneğin kurulacak "Halk Eğitim Enstitüsü"nde eğitimden geçirilmelidirler. A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde olduğu gibi, öbür üniversitelerin ilgili fakültelerinde de "Halk Eğitimi" Bölümleri bir an önce açılmalıdır.

a/2. Uygulayimbilimsel

Halk Eğitimi örgütleri, görevlerini yerine getirirken, uygulamın bilimsel açıdan da sorunlarla karşılaşmaktadırlar.

Bilimsel ve uygulamın bilimsel gelişmeler, eğitim ve öğretimde yeni olanaklar yaratmakta, örneğin "düzanlatım" yerini, "gör-işit"li uygulamalara bırakmaktadır. Bu arada, "yaparak öğretim"de kullanılan uygulamınlar giderek gelişmektedir. Uygulayimbilimsel yeniliklerin henüz tam anlamı ile halk eğitimi örgütlerine ulaştırılmamış olması, çalışmalarını sınırlandırmaktadır.

Bu örgütlerin, bilim ve uygulamınbilimdeki gelişmeleri yakından izlememeleri, üniversitelerle işbirliği için istekli olmamaları da uygulamınbilimsel sorunların çözümünü güçleştirmektedir.

Halk eğitimcisinin önünde, izlencenin özelliğine ve yöneldiği kümeye göre, bütün eğitim uygulamınları, yasal olarak açıktır. Sorun, bu uygulamınlar için fiziksel ve akçalı olanakların yeterince sağlanamamasından çıkmakta, istendik değil, olanaklı olan uygulamınlara başvurulmaktadır. Ayrıca, görevlilerin bir bölümünün, bu uygulamınları kullanabilecek biçimde önceden eğitilmemelerinden doğan sorunlara da rastlanmaktadır.

Öğreticilerden, konuların işlenmesinde, katılımcıların "YAPARAK, YAŞAYARAK, İNCELEYEREK VE ARAŞTIRARAK" öğrenmelerini sağlamaları beklenmektedir.

Burada, yetişkinlere yönelmiş "Halk Eğitimesi" ile, yetiştirilmesindeki asıl amaç örgün öğretimde görev almak olan "öğretmen" arasındaki zorunlu farkı ve bunun uygulamada doğurduğu sorunları bir kez daha anımsatıyor ve "Halk eğitimcilerinin", özellikle uygulamın

noktasında, ayrı bir meslek dahının sahipleri olarak görülmeleri gereğini vurguluyoruz.

a/3. Akçalı Sorunlar

Halk eğitimi örgütleri, görevlerini yerine getirirlerken, akçalı sorunlarla sık sık karşılaşmaktadırlar. Bir örgüte ayrılan akçalı olanaklar, çoğu kez o örgütün yapabileceklerinin belirleyicisi olmaktadır.

Altıncı BYKP'nda, bilgi toplumu çağına girme, meslek yapısındaki hızlı değişmeler, işgücü piyasasının ani istekleri gibi nedenlerle plân döneminde daha fazla önem kazanacağı vurgulanan halk eğitimine konsilide bütçeden eğitime ayrılan yatırım ödeneklerin en az % 7.5'inin ayrılacağı öngörülmüştür. Ancak 1990 yılı için bu hedefe ulaşılmadığı Milli Eğitim Bakanlığı yatırım ödeneklerinin yalnızca % 2.7'sinin halk eğitimine ayrıldığı görülmektedir³.

Halk eğitimi ile örgün öğretimde, öğrenci başına düşen ödeneklere bakıldığında, halk eğitiminin "sudan-ucuz" olduğu görülmektedir. **Örneğin:** 1984 yılı kesin kesap kanun tasarısı verilerine göre mesleki teknik orta öğretimde birim harcama miktarı 101.974 TL.-Halk Eğitimi ve Çıraklık eğitimi merkezlerinde birim harcama miktarı 2739 TL'dir.

a/4. Araç-Gereç

Uygulayimbilimsel gelişmelerin yarattığı çağdaş öğretim araç ve gereçlerinin, halk eğitimi örgütlerinin elinde yeterince bulunduğu söylenemez.

Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü'nün elinde, 16 milimetrelilik toplam 387 sinema makinesi vardır. M.E.B. Eğitim Araçları Merkezi'nin 553, ilk ve ortaöğretim kurumlarının 879 sinema makinesi bulunmaktadır. Halk eğitimi, Eğitim Araçları Merkezi ve okullar, aynı bakanlığa bağlı oldukları halde, aralarında eşgüdüm olmadığından, toplam 1694 sinema makinesinden, yeterince yararlanamamaktadırlar. Bu eşgüdüm sağlansa, Halk eğitimi örgütlerinin 221 makinesinin yerine daha çok sayıda makinaya sahip bir makine parkından, bu örgütler yararlanabileceklerdir. Radyo, teyp, fotoğraf makinesi, projeksiyon gibi araçlarda da durumun böyle olduğu görülmektedir.

Öte yandan araçların kullanımı ve bakımı da sorun yaratmaktadır. Yönetmeliğin 54 ncü maddesinde, "Yaygın eğitim etkinliklerinin, üretime

³ Kasım Karakütük: "Yaygın Eğitim Harcamalarının Değerlendirilmesi (1975-1988)", *EBF Dergisi*, Cilt: 23, Sayı: 1, 1990, s. 208.

dönük duruma getirilmesi çalışmalarının, birtakım yeni araç-gereç ve makinelerin kullanılması bunların bakımı ve onarılması sorununu da birlikte getirdiğinden söz edilmekte ve uygulamalı öğretimde, öğretmenlere yardımcı olmak, öğretmenin eğitim yükünü azaltarak daha fazla kursiyer eğitmesini sağlamak "amacı ile "teknisyenler" atanaçağı belirtilmektedir. Yönetmeliğe göre bu teknisyenler, ayrıca ders araç ve gereçleri ile "levha" ve "model"ler de üreteceklerdir. Oysa, Halk Eğitimi örgütlerinde şimdilik en çok "karatahta"nın kullanıldığı biliniyor. Dikiş makinesi gibi, sanat ve beceri kazandırma araçlarının ise sayısal azlığının yanı sıra, kurstan sonra mezunların bu araçlardan edinmemeleri de bir sorun olarak ortada duruyor.

Elde bulunan araçların, demirbaş eşya sayılarak personelin üzerinde "zimmeli" bulunması, bunların değişik yerlere götürülmeleri ya da ödünç verilmeleri halinde bozulup hasar görmeleri ihtimali karşısında personeli ürkütmekte bu da belli oranda etkinlikleri azaltmaktadır.

a/ 5. *Öbür Olanaklar*

Halk Eğitimi örgütlerinin, görevlerini yerine getirirken karşılaştıkları sorunlardan bir tanesi de, eşgüdüm noksanlığıdır. Planlama ve İşbirliği Kurulları, gereğince çalışsalar gerçek bir eşgüdüm sağlasalar, örneğin aynı köye, birkaç gün ara ile iki ayrı araç kullanılmayacak, iki kat çok benzin tüketilmeyecektir.

Halk eğitimi ile uğraşan örgütler-arasında eşgüdüm sağlansa, herbiri ayrı ayrı sinema salonu, atölye, derslik, bulmağa kalkmayacaktır. Aynı sinema salonundan değişik günlerde, değişik saatlerde, pek çok örgütün yararlanması olanaktır.

Ayrıca halk eğitimi örgütlerinin üretime dönük etkinliklerinin değerlendirilmesi, kurslara katılanlara ucuz araç ve gereç sağlanması da gerekmektedir. Kurslar kadar, kurs sonrasında da yurttaşların sorunlarına yardımcı olunması ve onlarla ilişkilerin kesilmemesi, halk eğitiminin yararlarını artıracak olanaklar arasında düşünülmelidir.

a) Halk Eğitimi İzenceleri

b/ 1. *Halk eğitimi izencelerinin amaçları, ilgililerle gereksinimlerle, sorunlarla ilişkili olduğuna göre, gerçekçi davranılması zorunludur. Amaç saptanırken, katılanların görüşlerinin alınması bu nedenle önkoşullardan biridir.*

Uygulamada böyle olmadığı için, pek çok sorun çıkmaktadır. Örneğin, illerde, halk eğitimi izenceleri hazırlanırken, Planlama ve

İşbirliği Kurulları'na resmi kişiler çağrılmakta, kendilerine eğitim götürülecek olan kesimden ise kimse çağrılmamaktadır.

Halk eğitimi örgütlerinin görevlerini yerine getirirlerken karşılaştıkları sorunlardan bir bölümü "amaçlar" konusundan kaynaklanmaktadır. Halk eğitiminin amaçları ile önümüzdeki izlencenin amaçları uyum içinde midir? Saptanmış siyasalar, ilkeler, erekler, Kalkınma Planlarının öngördüğü amaçlar ile, uygulanacak izlence arasındaki bağlar nelerdir?

Yasal kaynaklara bakılırsa, izlenceler, "Genel Eğitim" ve "Mesleki Teknik Eğitim" vermek amacıyla düzenlenmelidir. 1) Halk Eğitimi izlenceleri, örgün eğitimle birbirlerini destekleyecek, tamamlayacak, gerektiğinde aynı nitelikleri kazandıracaktır. 2) Halk Eğitimi izlenceleri, kalkınma planları ile bağıntılı olacaklardır.

Oysa, uygulamada, izlencelerin amaçları gerçekçi biçimde saptanmamakta ya da amaçlarla uygulamalar arasında çelişkiler görülmektedir.

— Örneğin, judo, ya da boks kursları, örgün eğitimi hangi noktada tamamlayacaktır? Kalkınma Planları, teknik insan gücüne olan gereksinimi ortaya koyarken mankenlik öğretmeyi amaçlayan kursların anlamı nedir?

Kadınlar için açılan biçki-dikiş kursları, sonradan bu kadınlar birer makine edinemedikleri için çoğu kez gösterişten ileriye gidememiştir.

— Gerçekçi erekler amaçlanmadığı zaman ortaya çıkan sorunlardan bir tanesi de, 2. Beş Yıllık Plan döneminde olduğu gibi, 5 milyon kişiye okuma-yazma öğretmek gibi bir erek saptanmış olmasından kaynaklanıyor. Ereklenenin çok altında kalındığı görülmüştür.

— Tarımsal yayımla, çiftçi ailelerine, sorunlarını anlayıp çözümlemelerinde yardımcı olmak amacıyla "yaparak öğrenmeye dayalı okul dışı bir eğitim" verilmek istenmektedir. Bu amaç, çalışmaların dağınık ve plânsız oluşu nedeniyle gerçekleştirilmemiştir. Örgütün, amacını gerçekleştirme-ye yarayacak araç ve gereçlerden yoksun bulunduğu görülmüştür.

— Köy kadınları gezici kursları için düzenlenen izlencelerin amaçladıkları sayıda yurttaşın ulaşamadıkları, kursların yurt ölçüsünde dengeli dağıtılmadığı gelişmiş bölgelere ağırlık verildiği, izlencelerin günün toplumsal, ekonomik ve teknik gelişmelerine ayak uyduramadığı görülmüştür.

Mesleki ve Teknik Halk Eğitimi'nde izlencelerin kırsal bölge ile gelişmiş bölge arasındaki özellik farklarına göre düzenlenmesi gerekir.

Halk eğitimi izlencelerinde, halk eğitiminin ana görevlerine uygun olarak “kitle ile seçkinler arasındaki kopukluğun giderilmesi”, “değişmeye uyum sağlanması”, “demokrasi eğitimi verilmesi”, “boş zamanların değerlendirilmesi” ve “bireysel gelişmeye yardımcı olunması” amaçlarının da yer alması gerekir. Oysa, pek çok izlencede, bu amaçların gerektirdiğince göz önünde tutulmadığı izlenmektedir.

Çeşitli örgütlerce düzenlenen izlenceler, halkın gereksinimleri dikkate alınmadan, halk girişkenliği geliştirilmeden, halkın katılımı sağlanmaksızın, ilgili örgütlerce düzenlendiğinden, halkın ilgisizliği ile karşılaşmakta, *izlen ve uygulamalar* kağıt üzerinde kalmaktadır.

b/2. Halk Eğitimi İzlencelerinin Konuları ve Kapsamı

Halk Eğitimi İzlencelerinin hazırlanmasında en önemli adımlardan biri, konuların seçimi ve sıraya konulmasıdır. Önce konular belirlenecek, sonra bir zaman çizelgesi yapılacaktır. Örgüt çalışmalarında konuların belirlenmesi ve kapsamı ile ilgili sorunlar da çıkmaktadır.

Değişik örgütlerin, kendi alanlarıyla ilgili izlencelerde, hangi konuları ele alacakları, yasa ve yönetmeliklerinde yazılıdır. Bu araştırmada daha çok Halk Eğitimi (Yaygın Eğitim) Genel Müdürlüğü'nün çalışmaları üzerinde durulduğundan ve bu örgütün ana görevi, halk eğitimi olduğundan örnekleri bu örgütten seçeceğiz.

“Genel Eğitim İzlenceleri”nin ana konuları, yasal kaynakta şöyle sıralanmaktadır:

- 1- Destek izlenceleri,
- 2- Denklik sağlamaya yönelik izlenceler,
- 3- Öğretim izlencesi dışı izlenceler.

“Mesleki ve teknik izlenceler” de şunlardır:

- 1- Ekonomik ve mesleki teknik izlenceler,
- 2- Kırsal ve toplumsal kalkınma izlenceleri.

Proje Çalışmaları:

- 1- Okuma-Yazma Seferberliği Projesi,
- 2- İşlevsel Yetişkin Eğitimi Projesi,
- 3- Kalkınma için Halk Eğitimi Projesi.

Yukarıdaki izlencelerin konu ve kapsamı, genelde "Çerçeve İzlenceler" Bakanlıkça hazırlanmakta ve "bölge uyarlamaları" halk eğitimi merkezlerine bırakılmaktadır. Halk Eğitimi merkezlerinde hazırlanan kimi izlencelerin, örneğin "destek izlenceleri"nin, örgün eğitim programlarına uyması, ilgili kurum yetkilileri ile işbirliği yapılması ve katılanların "gereksinimlerini karşılaması" öngörülmektedir.

Halk eğitimi merkezlerinin hangi özel konularda izlenceler uygulayacakları yönetmelikte (Madde 15) yazılıdır:

"Okuma yazma, geleneksel kültür değerleri, güzel sanatlar, çağdaş bilime uyum, yurttaşlık eğitimi, turizm, halk sağlığı, meslek eğitimi, ev ekonomisi, kooperatifçilik, doğanın korunması vb..."

Eğitim Odalarının uygulayacağı izlencelerin, "yörenin sorunlarının ortaya çıkarılması ve saptanmasından sonra" belirlenmesi öngörülmektedir.

Öbür örgütlerin izlençe konuları da şöyledir:

Köy İşleri Bakanlığı'nın köylerde açtığı kursların konuları: Halıcılık, tiftik battaniyeciliği, kilimcilik, dokumacılık, çorapçılık, simsarma işlemeciliği vb.

Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü'nün çalışma konuları: Dramatik, müziksel ve plastik sanat dallarında gösteri, konser, sergi düzenlemek.

Cezaevlerindeki izlencelerin konuları: Matbaacılık, çiftçilik, marangozluk, terzilik ve benzeri sanatların örgütlenmesi.

Tarım Bakanlığı'nın açtığı kursların konuları: Çiftçi Yetiştirme, Makinist Yetiştirme, Önder Yetiştirme, Üretimi Artırma, Tarımsal Mücadele, Köylü Kadınlar İçin Ev Ekonomisi (Çocuk Fakımı, Giyim-Kuşam, Aile Tavukçuluğu, Sebzeçilik, Konservacilik, El Sanatları vb.)

Milli Savunma Bakanlığı'nın izlençe konuları: Okuma-Yazma, Aritmetik, Zorunlu Ölçme, Kestiri ve Karşılaştırma Becerileri Kazanmak, Sağlık Bilgisi, Ulusal ve İnsancıl Duyguların Geliştirilmesi, Ulusa Güven Duymak, Yasalara Saygı ve Sivil Yaşamda da geçerli sanatları öğretmek.

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın İzlençe konuları: Aile Planlaması, Halk Sağlığı Eğitimi ve benzeri konular.

Çalışma Bakanlığı'nın izlençe konuları: Çıracak, kalfa usta kursları, sendikacılık Eğitimi.

Gönüllü Kuruluşların İzleneceleri: Her kuruluş, kendi alanında kurs, seminer, sergi, gösteri, afiş gibi teknikler kullanarak, amacına uygun izleneceleri yürütmektedir.

b/3. Halk Eğitimi İzlenecelerinin Yöneldiği Kümeler.

Halk Eğitimi izleneceleri, kimlere yönelecektir? Bunu kimler nasıl saptayacaktır? Değişik gereksinimleri olanlara değişik izleneceler sunulması gerektiği için, bu sorunların yanıtı da önem taşımaktadır. Halk Eğitimi Merkezi Müdürü ile yardımcılarına, "çevreyle iletişim kurmak" ve "çevredeki ilgililerin görüşlerini almak" konularında ödevler düşmektedir. Amacın, "gereksinimleri saptamak" olduğu böylece, hangi kümelere yönelineceğinin daha kolay ve doğru olarak görülmesi istendiği anlaşılıyor. Uygulamanın nasıl olduğuna ilişkin bilimsel değerlendirmeler yapılmıyor. İzleneceler ve kapsamaları ile birlikte, izlenecelerin yöneleceği kümelerin saptanmasında "kümenin tümünün görüşlerini almak", buna olanak bulunamıyorsa, "tartışmalı toplantı", "soru kağıdı", küme temsilcileriyle görüşme ya da istatistiklere başvurmak gibi yöntemlerden yararlanmak gerektiğini burada bir kez daha anımsatmamız.

İzleneceler, hangi yaş kümelerine, hangi cinse, hangi yöredekilere yöneleceklerdir? Bu sorunların yanıtlarını doğru saptamanın önemli olduğu kuşkusuzdur. Yanlış yönelme, başarıyı engellemektedir. Doğru yönelme ise, izlenecelerden beklenen sonuçlara ulaşmayı kolaylaştırmaktadır.

Halk Eğitimi Örgütleri, amaçladıkları kümelere ulaşmak zorundadırlar. Nüfus planlaması, tarımsal yayım, çevre sağlığı gibi, yetişkinlerin davranış ve düşüncelerini değiştirmeye yönelik izleneceler yanında, okuma-yazma öğretimi, yurttaşlık bilgisi gibi temel öğretimi tümleyici izleneceler de vardır. Bu izleneceler, çok geniş bir kitleye ulaşmak zorundadırlar. Bugünkü duruma bakıldığında yönelim şöyledir:

Örnekler :

Yaygın Eğitim İstatistikleri'ni incelediğimizde kimi izlenecelerin hangi yaş kümelerine yöneldiğini ya da çeşitli kümelerin daha çok hangi dallara rağbet ettiklerini açık açık görmekteyiz

- 1991 yılı verilerine göre, Halk Eğitimi kurslarına katılan toplam 687.956 kursiyerin % 91.92'sini (632.354) kadınlar, % 8,02 (55.602)'sini erkekler oluşturuyor.

- Pratik Kız Sanat Okullarındaki en büyük yaş kümesi, 15-22 arasında toplanıyor.
- Köy kadınları için açılan biçki-dikiş kurslarında da, en büyük kümeyi 15-22 yaşları arasındakiler oluşturuyor.
- İstatistikler, gerek kentlerde, gerek köylerde, halk eğitimi izlencelerine katılan kadınların daha çok, gene aynı yaşlarda (15-22) kümelenediklerini gösteriyor.
- Endüstri Meslek Liseleri'nin içinde açılmış olan gece ve gündüz Endüstri Pratik Sanat Okullarında, "mobilyacılık" ve "elektrik kaynakçılığı" izlencelerine katılanlar, en büyük kümeleri oluşturuyorlar.
- İstatistikler, meslek ya da beceri sağlayan kurslara, daha çok 15-22 yaş kümesinin yöneldiğini gösteriyor. Örneğin, 1988-1989 döneminde, demircilik, marangozluk elektrik kurslarına katılanların çoğunluğu bu yaşlardadır. Bir yıl içinde bu kurslara katılan 23 ve daha yüksek yaşta kursiyer yoktur.
- Halk eğitimi kurslarına katılan kadınların büyük çoğunluğunu ilkökul mezunlarının oluşturduğunu yine istatistiklerden anlıyoruz. Bununla birlikte, çok az da olsa öğrenim durumları daha yüksek olanlardan da bu kurslara katılanlar olmuştur.
- Meslek ve beceri sağlayıcı izlencelere katılan erkekler arasında da, ilkökul mezunları büyük çoğunluğu oluşturmaktadırlar.

Sonuç olarak, ilkökul mezunu erkek ve kadınların, özellikle 15-22 yaşları arasında bir sanat öğrenmek istedikleri anlaşılıyor ve bu sonuç, bize, hangi kümelere, hangi izlenceleri daha çok götürmek gerektiğini gösteriyor.

Okuma-yazma bilmeyen kümelerin durumuna gelince: Halk Dersliklerine gelen okuma-yazma bilmeyen erkek yurttaşların sayısı, kadın yurttaşların sayısından bir kat çoktur. Örneğin 1989 İstatistiklerine göre, halk dersliklerinden diploma alan 24, 885 yurttaşın 18.115'i erkektir. Bu sonuç kadın nüfusa daha çok yönelmek gerektiğini açıkça vurgulamaktadır (kadınlara öncelik tanınmasına karşın bu sonuç düşündürücüdür).

Okur yazarlığın oranı erkeklerde 45, kadınlarda 25 yaşlarından sonra yükselmeye başlamaktadır. Bu nedenle, halk eğitimi çalışmalarında, daha çok 22;23 yaşlar arasındakilere yönelinmesi gerektiği kanısındayız.

b/4. Halk Eğitimi İzlenelerinin Uygulama Yöntemleri

Halk Eğitimi Örgütleri, görevlerini yerine getirirken, izlenelerin uygulanması sırasında, çeşitli sorunlar çıkmaktadır. İzlenelerin hangi yöntemle başarıya ulaşabileceğini saptamak, eğitimcilerin görevidir. Halk Eğitimi İzlenelerinin uygulama yöntemleri, konularına ve yönel-dikleri kümelere göre değişmektedir.

Yöntem seçiminde, etkili noktaları şöyle sıralayabiliriz.

- Öğrencileri biraraya getirilebilme olanakları,
- Belli bir öğretim izlencesinin niteliği, amaçları,
- İzleneyi düzenleyen kurumun kaynakları, olanakları.

Bu noktalara dikkat edilmeden seçilen yöntemler, hem ilgiyi azaltmakta, hem de başarıyı sınırlandırmaktadır.

Akçalı ve fiziksel olanakları kısıtlı bir Halk Eğitimi Merkezi'nin ayrı kentlere, köylere dağılmış öğrencileri bir sınıfta toplamaya kalkışması olanaksızdır.

Eğitici ile eğitilenler arasında tek tek ilişki kuruluyorsa, "Bireysel Yöntem" den, bu ilişki, eğitici ile bir küme arasındaysa "Küme Yönteminden" yararlanılır. Örneğin sınıf açılır ya da "tartışma kümesi" oluşturulur. Bazan da yerel topluluğun tümünü kapsayacak eğitim çalışmasına gerek duyulabilir. Bu durumda yöntem olarak "Toplum Yöntemi"nden yararlanılır.

Halk Eğitimi Örgütleri, bugün "Bireysel", "Küme" ve "Toplum" yöntemlerinden birini ya da birkaçını birlikte kullanmak durumundadırlar. Bireysel yöntem, çoğu kez olanaksızdır. Akçalı ve fiziksel sınırlılıklar karşısında halk eğitimi örgütleri daha verimli olan "Küme Yöntemi"ne başvurmak durumundadırlar.

b 5. Halk Eğitimi İzlenelerinde İzleme ve Değerlendirme

Eğitimsel çalışmaların son aşaması, değerlendirmedir. Değerlendirme yapılabilmesi için, amacın belli ölçüde ayrıntılarına inilmesi gerekir. Amaçların ne ölçüde gerçekleştiğini yargılamaya yarayacak bilgilerin, kanıtların neler olduğu bilinmektedir. Halk eğitimi izlenelerinin, başarıya ulaşmış ulaşmadığını, izleme ve değerlendirme ile saptayabiliriz.

Bunun için de, yapılan çalışmaların baştan sona tüm aşamalarının göz önünde tutulması, çalışmalar bittikten sonra, "soru kağıdı", "söy-

leşî”, “belli görevlerin yapılıp yapılmadığını, kaynakların elvetişli olup olmadığını, katılanların ne gibi tepkiler gösterdiklerini izleyecek gözlemci ya da gözlemcilerden yararlanma” ve “yöneticilerin eğitimcilerin eleştirileri” gibi tekniklerle bir değerlendirmeye gidilmesi gerekir.

Halk Eğitimi Örgütlerinin, görevlerini yaparlarken, bu tür değerlendirmeler yapıp yapmadıklarını, yapanların da ne derece sağlıklı yaklaşımlarla sonuca ulaştıklarını bilmiyoruz. Bilinen, bu tür değerlendirmelerin, bu örgütlere görev olarak da verildiğidir. Örneğin, Halk Eğitimi Merkez Müdürü'nün görevleri arasında “EĞİTİM, ÖĞRETİM, ÜRETİM ve YÖNETİMİN VERİMLİLİĞİNİN ARTIRILMASI İÇİN ARAŞTIRMALAR YAPIP, SONUÇLARIN DEĞERLENDİRİLMESİNİ SAĞLAMAK.” da vardır Alan çalışmalarını yürütmekle görevli Halk Eğitimi Merkez Müdür Yardımcısı'na da, “izlencelerin çevrede bıraktığı sosyo-ekonomik etkiyi saptamak için araştırmalar yapmak” görevi verilmiştir. Program Geliştirme Çalışmalarını yürütmekle görevli diğer Müdür Yardımcısı da, “Öğrenme ve öğretme sürecince kullanılacak DEĞERLENDİRME FORMLARI'nı hazırlayıp izlemek'le yükümlüdür.

Geliştirilmiş izlencelerin, uygulamadan önce, seçilmiş bir kümede eğitimbilimsel yönden denenmesi de, bir anlamda “izleme ve değerlendirme” çalışması sayılabilir.

Rehber-öğretmenlere, “izlencenin sonucu hakkında çevre araştırması yapmak, sonucu değerlendirip destekleme programı önerisi hazırlamak” görevi verilmiştir. Bu tür izleme ve değerlendirmenin amacı, yaygın eğitimde uygulamaya konmuş olan programlarla ilgili olarak, o izlencenin geliştirilmesi sürdürülmesi ile ilgili verileri ve kursa katılanların kazandıkları bilgileri nasıl kullandıklarını, kendileri, aileleri ve çalıştıkları işyerleri için ne gibi yararlar sağladığını saptamaktadır.

Bu tür değerlendirmelerin hem özekte, hem de taşra örgütünde ne oranda ve ne denli sağlıklı yapıldığını bilmiyoruz. Ortaya konulmuş verilerin, daha çok, “sayısal” veriler olduğu gözlemleniyor. Sayısal veriler elde etmek de, değerlendirmede kullanılan bir uygulamadır, ama tek uygulamayı da değildir. Bu açıdan, “Şu izlenceden şu sayıda kişi yararlanmıştır” demekten çok, o kişilerin neyi nasıl öğrendiklerini, uyguladıklarını ve amaçlarla sonuçlar arasında, yalnızca nicel değil, nitel uyum sağlayıp sağlanmadığını saptamak daha yararlıdır.

Bilimsel araştırma uygulamalarının daha yeni yeni okul izlencelerine alındığı ülkemizde, bunların, eğitimcilerin tümüne, bir an önce

öğretilmesi, her izlençe uygulamasından sonra, izleme ve değerdendirme sonuçlarının kendilerinden istenmesi zorunludur. Halk eğitimsisi olarak daha önce görevlendirilenler, özellikle bilimsel araştırma ve değerdendirme alanında yeterli bilgilerle, becerilerle donatılmamışlarsa, hizmet-içi eğitime almarak bu eksiklikleri giderilmelidir. İzlençelerden beklenen yararların sağlanması, izlençelerin geliştirilmesi için, “İzleme ve Değerdendirme Çalışmaları Yapmak”, halk eğitimcilerinin vazyeçilmeyecek bir ödevidir. Bu alandaki boşluk, büyük bir sorun olarak ortada durmaktadır.

b/6. Halk Eğitimi İzlençelerinin Öbür Özellikleri

Halk Eğitimi Örgütlerinin, görevlerini yerine getirirken karşılaştıkları sorunların bir bölümü de izlençelerin özellikleri ile, yönelidikleri kümelerin özellikleri arasındaki uyumsuzluktan doğmaktadır.

- Yetişkinlere yönelmiş bir izlençe, onların eğitim görmek istediği alanı kapsamazsa, başarı düşer. Çünkü, yetişkin gelişmesinden, kendisinin sorumlu olduğunu bilir.
- Yetişkin, yaşantısında başarılı olmayı ister. Sorunlarını çözmeye yarayacak bilgiler edinmek, gereksinimlerini kendisi saptamak ister.
- Yetişkin hemen ya da yakın sürede uygulayabileceği bilgi ve becerileri öğrenmek ister, buna ters izlençeleri yeğlemez.
- Yetişkin, çevresini tanımak, denetimi altına almak, ondan zevk almak isteğine ağırlık verir.

II. DEĞERLENDİRMELER

— Ekonomik, toplumsal ve ekinsel durumun düzeltilmesinden, işleyim toplumuna geçişin sağlanmasından tek sorumlu eğitim ve halk eğitimi olamaz. Eğitim, yapısal değışikliklere ancak bir ölçüde yardımcı olabilir.

Toplumsal ve ekonomik yapının değışmesi için “yalnuzca eğitim” değil, “Önce ulaşım, uygulayimbilim, endüstrileşme ve sağlıklı kentleşme” gibi gelişmeler de gerekmektedir. “Eğitim, bu etkenlerle bir arada anlam taşımaktadır.

— Halk Eğitimi konusunda gerçekçi bir siyasa saptanmadıkça, önemli gelişmeler beklenmemelidir.

— Çeşitli halk eğitimi kurumları arasında eşgüdüm sağlanamamıştır. Çeşitli kurumların nicel ve nitel yönlerden, gereksinimleri karşılamayan birbirini bütünlemeyen halk eğitimi çalışmaları, süregelmektedir.

— Anayasanın başlangıç bölümündeki temel ilkeler ve Anayasa'nın öngördüğü görevler, öbür kamusal kesimler için olduğu gibi, halk eğitimi için de emredici hükümlerdir. Çoğu kez, yasalarda bu hükümler yer almakta, fakat yaşama geçirilmemektedir. Pek çok yasada, halk eğitimi ve hizmet içi eğitim ile ilgili olarak yer alan pek çok maddeye, halk eğitimi siyasalarında ve çalışmalarında uyulmadığı, uygulamada çoğu kez başarı sağlanamadığı gözlenmektedir.

Birincil amaçlar yönünden:

- Yurt çapında bir siyasa saptanmamıştır.
- Amaçlar, eğitim şuralarının ve kalkınma planlarının sayfalarında kalmıştır.
- Çalışmalar, kentlerden köylere götürülemedi.
- Birincil amaç olan çağdaşlaşmaya ulaşamadık.

İkincil amaçlar yönünden:

- Genel ve birincil amaçlara ulaşmada aşama olan ikincil amaçlara, örneğin, teknik insan gücü yetiştirme amacına ulaşamadık.
- Örgütler arasında eşgüdüm sağlanamadı.
- Hizmetin halka götürülmesinde, izlencelerin uygulanmasında, halkın işgözümlerden yararlanmasında, katılmasında eğitimin önemi ve gerekliliği dahi anlaşılmadı.
- Halk eğitimi için özel olarak yetiştirilmiş çalışanlar, sayı ve nitelik açısından, yetersiz kalmışlardır.
- Halk eğitiminin ilkeleri, kâğıt üzerinde yer almakla birlikte, yaşama geçirilebilmiş değildir.
- Kalkınma planlarının uygulamasında beklenen sonuçlara ulaşamadık. Halk eğitimcilerinin yetiştirilmeleri, deneyim kazanmaları ve benzeri konularda, özel siyasalar saptanmadığını görüyoruz.

— Halk Eğitimcilerini etkin çalışmaya özendircek önlemler de alınmadığından, onların verimli çalışmaları, mesleğe gönül vermelerine bağlı kalmaktadır. Akçalı konularda da, halk eğitimi çalışmalarına hız kazandırıcı, gelişme yaratıcı önlemler alınmadığı görülmektedir. Türkiye'de Halk Eğitimi siyasalarını ve çalışmalarını yürüten örgütlerin başında gelen çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğünün gerçekte amacı, köye ulaşmak olmakla birlikte, çalışmalar il özekleri ile ilçelerde yoğunlaşmıştır. Örgüt, özekçi bir anlayışla kurulmuştur. Genel Müdürlük ile iller arasında, iki yönlü işleyen bir iletişim vardır.

Bu iletişim daha çok biçimsel (resmi-formal) öğeler içermektedir. Son yıllarda eğitimcilerin yüz-yüze ilişkileri, hizmet-içi eğitim çalışmaları ve halk eğitimi yayınları azalmış, bu da halk eğitimi etkinliklerini, olumsuz yönde etkilemiştir.

— Ana görevlerinin yanı-sıra halk eğitimi de yapan kurumların genel yapısı aşağı yukarı Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü'nünkine benzemektedir.

— Halk eğitimi örgütleri, özetten yönetim yerine yerinden yönetime ağırlık vermedikleri, iç ve dış ilişkilerinde, karar, planlama, uygulama, değerlendirme aşamalarında esnek, gerçekçi yöntemler uygulamadıkları, çok yönlü iletişimi yeğlemedikleri için birçok sorunlarla karşılaşmaktadırlar. "Halk Eğitimi'nin ayrı meslek dalı olarak görülmediği anlaşılmaktadır. Halk Eğitimi Örgütlerinin yeterince uygulamabilimsel yeniliklerden yararlanamadıkları görülmektedir. Halk Eğitimcilerinin, uygulamabilimsel bir eğitim görmemiş olmaları da, eldeki uygulamalarla yapılan çalışmaların başarısını sınırlamaktadır. Örgün eğitime göre, halk eğitimi daha ekonomik olmasına karşın, yine de bütçeden ayrılan payın azlığı, halk eğitimi örgütlerinin çalışmalarını sınırlandırmaktadır.

— Eğitsel araç-gereçlerin başdöndürücü bir hızla arttığı çağımızda, Halk Eğitimi Örgütleri'nin elinde yeterli sayıda araç-gereç olmadığı gibi, var olanlarda, kullananların eğitilmemiş olması nedeniyle, bakım ve onarım gerektirecek durumdadır. Halk Eğitimi örgütleri, birbirleriyle "eşgüdüm içinde çalışmalar yapabilirlerse, özellikle araç-gereç olanaklarını, birkaç kat arttırabileceklerdir. Öteyandan, örgütlerin ellerinde, çevrenin güvenini kazanmaları halinde, akçal "yardım" alabilmek, ucuza yada parasız salon, atelye araç-gereç sağlamak gibi olanaklarda vardır.

— İzlenceler, en çok gereksinimi olanlara değil, boş zamanlarını değerlendirmek ya da yeni bir toplumsal çevreye girmek isteyenlere ulaşabilmektedir. Örneğin, köy kadınlarından çok kentli kadınlar, ekonomik yönden zayıf kişilerden çok, durumu iyi olanlar, kurslara katılmaktadırlar.

— Bugün Halk eğitimi örgütleri, uygulamaya koydukları izlenceler için gerekli gördükleri uygulamalardan birini seçmekte özgürdürler. Fakat, bu özgürlük, yetişmiş eğitmeni eksikliği, akçalı sorunlar, fiziksel sorunlar ve daha pek çok yönden kısıtlanmaktadır. Her eğitsel çabanın son aşaması olan "izleme ve Değerlendirme", öteki pek çok

alandaki olduğu gibi, halk eğitimi alanında da yeterince ve gereğince yerine getirilmemektedir. Halk Eğitimi Örgütlerinin daha çok "sayısal" sonuçlara baktıkları, izlencelerin yöneldiği kişilerin "nitelik yönden de ne gibi bir değişmeye uğradığı konusu üzerinde pek durmadıkları gözlenmektedir. Gereksinim saptamasında, eğitime katılacakların düşüncesi alınmadığından, zaman zaman aksamalar olmakta, halk eğitimi işgörülerini, gereksinimi olanlardan çok olmayanlara yönelebilmektedir. Hele hizmet-içi eğitim gibi özellik taşıyan alanlarda, eğitim izlencelerinin, sırf bir görevin yerine getirilmesinden öteye gitmediği yada "iç turizm" olanağı sağladığı gözlenmektedir.

III. ÖNERİLER

— Halk Eğitimi siyasaları saptanırken, ülke gerçekleri, toplumun gereksinimleri ve yapısal özellikleri göz önüne alınmalıdır. Eğitim olanaklarından yararlanamayan geniş halk yığınlarının temel eğitim görmelerini sağlayacak Halk Eğitimi, Anayasa'nın öngördüğü, "eğitimde fırsat eşitliği" ilkesinin gerçekleşmesine geniş ölçüde katkıda bulunmalıdır.

— 1961 Anayasası, Türkiye'nin ekonomik, toplumsal ve kültürel kalkınmasının bir plâna göre gerçekleştirilmesini öngörmüştür. Bu nedenle, Halk Eğitimi'nin Planlı Kalkınma'nın gerçekleşmesine yardımcı olması zorunludur. Kalkınmayı enyelleleyen davranış, düşünce ve değerleri değiştirmekte, kalkınmaya elverişli bir ortamı yaratmakta, çağdaş toplumun getirdiği davranış, düşünce ve değer yargılarını yaygınlaştırmakta, Halk Eğitime görevler düşmektedir. HE İzlencelerinde;

"Demokratik hukuk devleti anlayışının bir gereği olarak, vatandaşın demokratik sürece bilinçli katılması, buna ilişkin hak ve ödevlerini etkin biçimde kullanması çağdaş bir işleyim toplumu olmak", "demokrasinin bütün boyutlarıyla işlerlik kazanması", "üretim araçları ile onları kullananlar arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi", "ulusal kaynaklardan tüm yurttaşların yararlanması" gibi amaçlar da göz önünde tutulmalıdır.

— Genel ve birincil amaçlara ulaşmada ara amaçlar olan "ikincil amaçlar" da gerçekçi biçimde saptanmalı, soyuttan çok somut, ulaşılabilir amaçlar olarak belirlenmelidir. Bunun için de şimdiye dek yapılan çalışmaların sonuçları irdelenmeli, aksaklık ve tıkanıklıkların nedenleri ortaya çıkarılmalıdır.

— Halk Eğitimi siyasaları saptanırken, "Amaçlar" doğrultusunda yapılacak çalışmalara ışık tutacak olan şu ilkeler dikkate alınmalıdır.

1. Herkese eğitim eşitliği ilkesi,
2. Eğitimin sürekli olması ilkesi,
3. Toplumsal yararlılık ve verimlilik ilkesi,
4. Bilimsellik ilkesi,
5. Plânlılık ilkesi,
6. Örgün eğitimle bütünlük ilkesi,
7. Demokratik Eğitim ilkesi,
8. Ulusallık ve çağdaşlık ilkesi,
9. Yerel katılma ilkesi,
10. Her yerde eğitim ilkesi,
11. Yenileşmeye ve gelişmeye açıklık ilkesi.

Bu ilkelerin yanı sıra, "Halk Eğitiminin kitle eğitimine dönüştürülmesi" gereği, siyasalar saptanırken göz önünde tutulmalıdır. Kısa dönemde ulaşılması öngörülen erkeklerin saptanmasında, zaman ve akçalı olanaklar göz önünde tutulmalı, gerçekçi erkekler belirlenmelidir.

— Halk eğitimi siyasalarının saptanmasında; kadınlara, "üretim dönük eğitime", "mesleki ve teknik eğitime", 22-35 yaşlarındakilere ayrı bir ağırlık verilmelidir. "Halk eğitimi bir meslek ve uzmanlık" dalında yetiştirilmelidirler.

— Halk eğitimi örgütlerinin akçalı olanakları, somut temellere dayandırılmalıdır. "Halk Eğitimi çalışanlarını etkin çalışmalara özendirilecek önlemler" konusunda "eğitimi çalışanlarının akçalı durumlarının düzeltilmesi", "lojman sağlanması", özellikle köy çalışmaları için "araç" verilmesi düşünülebilir. Bu önlemler arasında, "Başarı Ödülleri" ve meslekte uzun hizmeti olanlara, "kıdem verilmesi" de sayılabilir.

— Halk Eğitimi örgütlerinin görev yetki ve sorumlulukları, toplumun ikili yapısı ve değerler dizgesi, eğitim, gelir, üretim ve verim düzeyi düşüklüğü, tarıma dayalı ekonomisi, dengesiz gelişme ve kentleşmesi, dengesiz gelir dağılımı gibi özellikleri göz önüne alınarak, işleyiş, tarımda çağdaşlaşma, dengeli gelişme ve kentleşme, dengeli gelir dağılımı ve fırsat eşitliği, toplumsal tümleşme ve çağdaşlaşma gibi, ulusal kalkınma ereklerini sağlayacak biçimde saptanmalıdır.

— Halk Eğitimi Örgütleri, Siyasasının saptanmasında söz sahibi olmalıdır.

- Saptayacağı siyasayla ilgili çalışmalarını halk eğitimi örgütü kendisi planlayabilmelidir.
- Örgüt, öbür kurumlarla eşgüdüm içinde çalışmalıdır.
- Örgüt, kolaylıkla yayın yapabilecek olanaklara sahip olmalıdır.
- Her alandaki “Çalışmaların yürütülmesi için yeni yeni örgütler kurarak, birbirinden kopuk olan kuruluşlar arasındaki eşgüdümsüzlüğü arttıracak yerde, Başbakanlık'ta bu konuya ilişkin siyasaları saptayacak, eşgüdüm, plânlama, uygulama, değerlendirme, araştırma, eğitim çalışmalarını sürdürecektir bit HALK EĞİTİMİ MÜSTEŞARLIĞI ya da birimi kurulmasında yarar vardır.”

Bu konuda, bir başka öneri de, söz konusu müsteşarlığın, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olması ya da ÖZERK bir kurum olarak oluşturulmasıdır.

— Kurumlaşmanın koşullarından biri de, öğrenim kurumlarında Halk Eğitimi Bölümlerinin yer alması, giderek, bu dalda uzmanlaşmış bir fakültenin oluşturulmasıdır. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde bir Halk Eğitimi Bölümü'nün açılmış olması olumlu bir adımdır. -

— Halk Eğitiminin kurumsallaşmasında etkili olacak bir kuruluş da Türkiye Radyo ve Eelevizyon Kurumu'dur. Bu kurum, halk eğitimi konusundaki görevini, daha etkin daha gerçekçi biçimde yürütmek için önlemler almak zorundadır.

İzlenelerin, bölgesel koşul ve gereksinmelere dayalı olarak özetten çevreye doğru değil de, çevreden özeğe doğru yapılması yolunda bir yayın yöneltisi izlenmesi doğru olacaktır. Özellikle televizyonda yer alan izlenelerin içerik açısından eğitici ve çağdaş kültürü yaygınlaştırıcı niteliklere kavuşturulmasına özen gösterilmelidir.

— Ülkemizde çok sayıda halk eğitimcisine gereksinim olduğu açıktır. Üstelik, bu eğitimciler, farklı toplumsal sosyo-ekonomik katmanlardan gelmiş, algılama, kavrama, hatta fiziksel ve biyolojik özellikleri birbirinden farklı yetişkinlere yöneceklerinden bunların uzmanlık alanlarının yanısıra toplumsal ruhbilim ve eğitbilim alanlarında da yetişmiş olmalıdırlar. Aynı eğitimcilerin, çağdaş eğitim araçlarını, gereçlerini kullanabilecek, gerektiğinde haklarını ve onarımını yapabilecek bilgi ve beceriyi de kazanmış olmaları gerekmektedir.

Yetişkinlerin hemen kullanabilecekleri bilgileri edinmelerine yarayacak uygulamalara öncelik verilmelidir. Seçilecek uygulamalar

araçlar gereçler hem uygulamayı kolaylaştıracak hem de öğrenmeyi hızlandıracak, ilgiyi canlı tutacak nitelikte olmalıdır.

Halk eğitim örgütlerinde yeniden maloluş-verim çözümleri yapılarak, ödeneklerin artırılması, Halk Eğitimi Örgütlerinin¹ akçalı gereksinimlerinin de yıllara göre bir tasara bağlanması yararlı olacaktır.

İzlencelerde kullanılacak göze, kulağa seslenen araçların sağlanmasında, dışarıdaki tikanıkları aşabilmek için, yerli üretime dönük önlemler alınmalıdır. Örneğin Milli Eğitim Bakanlığı Ders Araçları Yapım Merkezi İle Kız ve Erkek Mesleki Teknik Okulların olanaklarından yararlanma yoluna gidilmelidir.

Halk Eğitim Örgütlerinin, kırsal kesime kolaylıkla ulaşabilmeleri için özel araç çeşitlerine gereksinimleri olduğu unutulmamalıdır.

Halk Eğitimi Örgütlerine sağlanacak öbür olanakların başında, karar alabilme yetkilerinin artırılması, eşgüdüm olanaklarının sağlanması, üretime dönük atelye çalıştırabilmeleri gibi olanaklar sayılabilir.

- Halk Eğitimi izlenceleri, yurt çapında saptanmış bir siyasa, Anayasa'ya ve Kalkınma Planı'na uygun amaçlar taşınmalıdır.
- Halk Eğitimi İzlenceleri, toplum kalkınmasında olduğu gibi, yöneldiği kümenin duyduğu gereksinimlere dayanmalıdır.
- Halk Eğitimi izlencelerinin amaçları, yöneldiği küme dışında saptanmamalıdır.
- İzleneceler amaçları, gerçekçi olmalıdır. Genelden çok özele yönelmelidir. Gerçekleşme süreci kısa olmalıdır.
- İzlenecenin amacı ile, örgütün olanakları uyum içinde olmalıdır. İzlenecelerin konularının, amaca yönelik, katılanların gereksinimini karşılayacak nitelikte olması, özekten çok, yerel birimlerde saptanması doğru olacaktır.

Bireysel çalışmadan daha verimli olduğu için küme çalışması yeğ tutulmalı, öğrenileni pekiştirmeye elverişli uygulamalardan yararlanılmalıdır. Tek bir uygulamayla yetinmek yerine öğrenme hızını düşürmemek kaydıyla, değişik uygulamalara da yer verilmelidir.

İzlenceler hazırlanırken, uygulamabilmekteki seçenek bolluğu göz önüne alınmalı, her izlenecenin amacına, konusuna, kapsamına göre, değişik uygulamalar getirilmelidir. Kurslar, seminerler, açık oturumlar paneller, gösteri, rol oynama, alıştırmaya gibi uygulamaların yanı sıra öteki kümesel uygulamalar konulara uygun olarak kullanılmalıdır.

Halk Eğitimi izlencelerinin amaçlarına ulaşabilmeleri için, kullanılacak araçların gereçlerin, izlençe hazırlanırken saptanması, fakat saptama sırasında, kurumun olanaklarının göz önünde bulundurulması da gerekmektedir. Halk eğitimi ile yönelinecek kümelerin öncelikleri, bilimsel araştırmalarla, istatistik verilerden de yararlanılarak saptanmalıdır.

İzlenceler, yetişkinlerin görmek istedikleri eğitim alanını kapsamalı; yetişkinlere, sorunlarını çözecek bilgi ve beceriler vermeye yönelik olmalı; Yetişkinin hemen ya da yakın sürede uygulayabileceği bilgi ve beceriler kazandırmaya çalışmalı; Yönelinen kümedeki bireylerin, evli-bekar gibi toplumsal durumlarını, ekonomik olanaklarını, hasta ya da sağlıklı olmalarını göz önünde bulundurmalıdır.

İzlençe hazırlayan ve uygulayanların, yaptıkları işi "izleme ve değerlendirme" becerisi, bilgisi kazanmaları için bu yolda eğitilmeleri gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Altan, Selçuk (1982) "Halk Eğitimi Siyasaları", (çoğaltma), Geray'ın Ank. Ü. Eği. Bil. Fak. Doktora izlencesinde yönettiği aynı adlı ders için öğrencilerin ortak ürünü olan yazanak.
- Bilbül, Sudi (1991) *Halk Eğitime Giriş*, Anadolu Ü. Açıköğretim Fak. Eskişehir.
- Geray, Cevat (1978) *Halk Eğitimi*, A.Ü. Eğitim Bil. Fak., (2. bası) (Yakında 3. baskısı Ankara Ümit Yayıncılık'ca yayınlanıyor) Ankara.
- (1993) "İnsan Hakları için Eğitim", *İnsan Hakları Yılığ*, C. 15, s. 91-99, TODAİE, Ankara.
- (1992) "Çevre İçin Eğitim", *İnsan, Çevre ve Toplum*, (Editör: R. Keleş), İmge Kitabevi, Ankara.
- (1994a) "Yerel Yönetimler ve Halk Eğitimi", *Çağdaş Yerel Tönetimler Dergisi*, C. 4, TODAİE, Ankara.
- (1994b) "Demokrasi için Eğitim", *Sosyal Demokrasi: Parti İçi Eğitim Projesi*, 7. Kitap SHP, Ankara.
- Kaya, Yahya Kemal (1984) "Kalkınma Planlarında Halk eğitimi", *Amme İdaresi Dergisi*, C. 17 Sayı. 2, TODAİE, Ankara.
- Okçabol, Rıfat (1994) *Halk Eğitimi (Yetişkin Eğitimi)*, Der Yayınları, İstanbul.